

**Rezumatul rezultatelor științifice
ale candidaților Aurel ZANOCI și Mihail BĂȚ
în domeniul valorificării patrimoniului arheologic al epocii fierului
din bazinul Nistrului de Mijloc**

Patrimoniul cultural (arheologic) este un element esențial pentru cunoașterea trecutului. Parte a peisajului, urmele vechilor civilizații sunt cele care individualizează comunitățile umane și conectează diverse spații culturale. În prezent, acestea sunt juxtapuse mediului natural înconjurător, acțiunea fiind un răspuns la noile provocări ale societății moderne. Drept urmare, moștenirea generațiilor trecute se regăsește constant în strategiile de dezvoltare economică, socială și de mediu. Dintre punctele centrale ale foii de parcurs se evidențiază necesitatea valorificării patrimoniului arheologic, care este prejudiciat, atât de cauze obiective (factorii naturali, exploatarea teritoriului, regimul de proprietate), cât și cele subiective (subfinanțarea cronică, deficitul de cadre, perimarea informației).

Bazinul Nistrului de Mijloc a reprezentat o zonă de interes pentru comunitatea academică și mediul comunitar, tocmai datorită faptului că întrunește majoritatea aspectelor menționate mai sus. Deși relevanța primelor descoperiri arheologice din regiune a fost recunoscută la nivel național și internațional, totuși efortul de cercetare al patrimoniului epocii fierului a fost unul individual și sezonier. Drept urmare, începând cu anul 2000, zona revine în strategia de cercetare a Universității de Stat din Moldova, activitățile fiind coordonate inițial de Laboratorul de Cercetări Științifice „Tracologie”, iar din 2022 – de Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”.

Noutatea și originalitatea cercetărilor propuse de coordonatorii proiectului rezidă din caracterul interdisciplinar al acestora. Astfel, activitatea de cercetare a fost fortificată cu o abordare instituționalizată interdisciplinară și transdisciplinară. În acest sens, autorii candidați au elaborat și implementat strategia de funcționare a unei platforme instituționale și interinstituționale, cu participare națională și internațională, procesul fiind desăvârșit în perioada anilor 2022-2023. Ca urmare, au fost repertoriare și înregistrate 115 situri arheologice în bazinul Nistrului de Mijloc, dintre care 80 fiind documentate direct de către autorii candidați. Rezultatele valorificării acestor investigații de teren au fost publicate în perioada raportată în cadrul celor 18 studii și articole. Cele mai importante realizări științifice care definesc parcursul ultimilor doi de cercetare se referă la modul de exploatare a teritoriului în epoca fierului, fenomenul incintelor circulare, rafinarea sau chiar corectarea cronologiei perioadei, integrarea datelor arheologice cu cele antropologice și faunistice, evoluția și specificul comportamentului funerar, circulația indivizilor, ideilor și bunurilor la cumpăna mileniilor II-I a. Chr. și multe aspecte relevate în cadrul publicațiilor raportate.

Trebuie să remarcăm și faptul că șase articole au fost editate în reviste și publicații cotate și indexate în bazele de date SCOPUS și Web of Science (Heritage, Springer Proceedings in Earth and Environmental Sciences, Peuce, Cercetări Arheologice). Prin urmare, un alt aspect important al cercetării noastre este cel al internaționalizării rezultatelor investigațiilor arheologice din Republica Moldova, fapt care asigură accesul și integrarea în rețelele științifice internaționale. Prin urmare, datorită parteneriatelor individuale și colective susținute de către candidați, datele obținute din bazinul Nistrului de Mijloc devin părți componente ale proiectelor de cercetare multinaționale. Ne referim aici punctual la crearea și completarea

bazelor de date radiocarbon (în cazul regiunii noastre, rezultatele obținute sunt o premieră pentru arheologia epocii fierului), completarea și rafinarea workflow-ului metodologic de abordare a peisajului (prospecțiuni terestre și aeriene, probe pedologice, studii de mediu, analize geostatistice, corelarea metodelor noninvazive cu cele intruzive), stabilirea surselor de materie primă și a proceselor tehnologice (ceramică, materiale sintetice, fier) ș.a.

Un alt aspect al caracterului inovativ al cercetării promovate de candidați în regiunea Nistrului de Mijloc este redat de fortificarea conexiunii umane și a schimbului de cunoștințe în domeniul cercetării arheologice moderne. În acest context, trebuie menționat procesul multianual al formării generațiilor de tineri specialiști în cadrul șantierelor-școală de la situl Saharna „Țiglău”, o locație de referință în arheologia Europei Centrale și de Sud-Est. O altă dimensiune a cooperării științifice este organizarea „Colocviului de vară de la Saharna”, ajuns la a XII-a ediție în anul 2023. Fiind o manifestare cu autoritate și vizibilitate în mediul științific național și internațional, desfășurarea colocviului a urmărit constant consolidarea verigii de legătură dintre generațiile de cercetători și transmiterea informațiilor privind patrimoniul cultural (arheologic). Având o tematică originală pentru fiecare ediție, autorii candidați au editat până în prezent opt volume de materiale, dintre care două au fost lansate în ultimii doi ani: „Descoperiri vechi și abordări noi în arheologia epocii fierului din spațiul tiso-nistrean” (2022) și „Artefacte, tehnologii și materii prime în spațiul tiso-nistrean în epoca fierului” (2023).

Totuși, un jalon important al cercetării patrimoniului arheologic al epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc este redat de sintetizarea informației arheologice, disponibile la nivelul anului 2023. Un rol-cheie în acest context îl are monografia „Un mileniu de civilizație. Epoca fierului în bazinului Nistrului de Mijloc” (2023). În primul rând, studiul se impune în peisajul istoriografic contemporan prin baza de date actualizată privind siturile arheologice din regiune. Dintre alte importante aspecte din economia lucrării se remarcă în mod special parcursul istoriografic și catalogul celor 115 situri cu vestigii din epoca fierului. Totodată, caracterul inovator al cercetării este probat de seria de studii interdisciplinare din domeniul științelor naturii, care completează tabloul general al evoluției comunităților umane în epoca fierului.

Ca urmare a acestor investigații și acțiuni de valorificare a vestigiilor epocii fierului, regiunea Nistrului devine astfel cea mai intens cercetată și cunoscută zonă cu patrimoniu arheologic din Republica Moldova. Exemplul de abordare punctuală dezvoltat de autori, de la pre-săpătură până la post-săpătură, poate fi preluat și aplicat și în cazul altor regiuni cu patrimoniu arheologic, fiind un model de bune practici în acest domeniu, fapt recunoscut în rapoartele de evaluare și de comunitatea academică.

Capacitatea peisajului natural și arheologic de a suscita valori și semnificații îl transformă într-o sursă de inspirație pentru viitoarele generații. Rezultatele cercetărilor arheologice din bazinul Nistrului de Mijloc au crescut vizibilitatea și atractivitatea zonei, conducând, prin urmare, la creșterea numărului de persoane ce doresc să se stabilească și să investească în regiune. În acest sens, arheoturismul sau turismul arheologic în zona satelor Saharna, Țipova, Horodiște, Mateuți etc., inițiază călătoriile pentru a cunoaște și a experimenta locuri, artefacte și activități care reprezintă în mod autentic istorii ale oamenilor din trecut relevate de cercetarea arheologică, însă care oferă și înțelegerea modului de viață al societăților contemporane.